

SINIRLARI AŞARAK YAŞAMAK

Doç. Dr. Vahap COŞKUN*

ÖZ

Benedict Anderson (1936-2015), milliyetçilik sahasının önde gelen teorisyenlerinden biridir. Onun 1983'te yayınlanan Hayali Cemaatler kitabı, milliyetçilik literatüründeki yerleşik yargıları sarsmıştır. Hayali Cemaatler' de Anderson, milliyetçiliğin tarihsel süreç içinde geçirdiği değişimleri anlatır ve Avrupa-merkezci milliyetçilik okumalarına itiraz eder. Bu kitap, bilhassa Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra, milliyetçiliği anlamak için başvurulan temel kaynaklardan biri olmuştur.

Sınırları Aşarak Yaşamak kitabında ise Anderson, bir entelektüel ve bir akademisyen olarak hayatını okurlara sunar. Yetiştirilme tarzını, gördüğü eğitimleri, öğretim üyesi olarak deneyimlerini, tezlerini ve görüşlerini paylaşır.

*Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

E Posta : vahapcoskun@gmail.com
ORCID ID : 0000 -0003-3478-2146

Geliş Tarihi :20.04.2023
Kabul Tarihi :05.05.2023

Hayatının bir muhasebesini yapar ve buradan çıkardığı dersleri aktarır. Tecrübeli bir hoca olarak, mevcut ve müstakbel araştırmacılara önerilerde bulunur.

Anderson bu kitabında en çok, farklı kültürleri tanımanın önemine odaklanır. Kendi hayatını ve çalışmalarını da, bu görüşe göre tanzim eder. Ona göre; farklı dilleri bilmek ve farklı coğrafyalarda ve kültürlerde yaşayan insanlarla temas etmek, bir araştırmacı için hayati bir değer taşır. Farklı ülkeleri karşılaştırmak ya da aynı ülkenin farklı dönemlerini karşılaştırmak, insanın önüne yeni ufuklar açar.

Üniversitelerde disiplinlerin oluşması kaçınılmazdır. Ancak Anderson, çalıştıkları disiplinlerin boğucu atmosferine teslim olmayı, akademisyenler için çok tehlikeli görür. Disiplinin abartılması, akademisyenin yaratıcılığını öldürür ve dilini yavan hale getirir. Akademisyenler bundan kaçınmalı, disiplinlerin gereksiz yükseklikteki duvarlarını yıkmaya çalışmalıdır.

Anderson'a göre, üretken bir akademik hayatın vazgeçilmez iki şartı vardır: Birincisi, merak duygusudur. İkincisi de, kendi camiasına karşı özeleştirel bir duruşa sahip olmaktır. Akademisyen hem ruhsal ve fiziki yolculuklara hazır olmalı hem de bir parçası olduğu camiaya entelektüel mesafe koyabilmelidir. Zira ancak kabuğunu kırabilenler, yeni bir dünyayı keşfedebilirler.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, farklı kültürler, karşılaştırma, disiplinler-arası çalışmalar, akademi

LIVING BEYOND LIMITS

ABSTRACT

Benedict Anderson (1936-2015) is one of the leading theorists in the field of nationalism. His book *Imagined Communities*, published in 1983, shook the established judgments in the nationalist literature. In *Imagined Communities*, Anderson describes the changes that nationalism has undergone in the historical process and objects to Euro-centric readings of nationalism. This book has been one of the main sources for understanding rising nationalism, especially after the end of the Cold War.

In his book *A Life Beyond Boundaries*, Anderson presents his life as an intellectual and an academic to the readers. He shares his upbringing, the education he received, his experiences as a lecturer, his theses and opinions. He makes an account of his life and transfers the lessons he learned from it. As an experienced lecturer, he gives advice to current and prospective researchers.

Anderson, in this book, focuses mostly on the importance of getting to know different cultures. He arranges his own life and work according to this view. According to him; knowing different languages and coming into contact with people from different geographies and cultures is vital for a researcher. Comparing different countries or comparing different periods of the same country opens new horizons for people.

The formation of disciplines in universities is inevitable. But Anderson finds it too dangerous for academics to surrender to the suffocating atmosphere of the disciplines they study. Exaggeration of the discipline kills the creativity

of the academic and makes his/her language dull. Academics should avoid from this and try to break down the unnecessarily high walls of the disciplines.

According to Anderson, there are two indispensable conditions for a productive academic life:

The first is the sense of curiosity. The second is to have a self-critical stance towards one's own community. The academician should be ready for spiritual and physical journeys and should be able to keep an intellectual distance from the community s/he is a part of. Because only those who can break their shell can discover a new world.

Keywords: Nationalism, different cultures, comparison, interdisciplinary studies, academia

SINIRLARI AŞARAK YAŞAMAK

Benedict Anderson (1936-2015), milliyetçilik literatürünün en önemli isimlerindedir. 1983 tarihli *“Hayali Cemaatler”*¹ adlı eseri, alanın klasiklerinden biri olarak kabul edilir. Onun, bu yazıda ele alınacak olan, *“Sınırları Aşarak Yaşamak – Bir Sosyal Bilimcinin Yaşamından Anılar”*² başlıklı kitabının ise, sıradışı bir öyküsü vardır.

Anderson’un kitaplarının Japonca çevirilerini okumaya başlayan bir Japon yayınevinin editörü; gen Japon öğrencilerin, Anglosakson bilim insanlarının ne tür bir toplumsal, siyasal, kültürel ve dönemlerde bağlamlarda doğurdıkları ve yaşadıkları, hangi eğitimlerden geçtikleri ve nasıl olgunlaştıkları hakkında çok az bildiklerinin farkına varır.

Bu eksikliği gidermek adına Anderson’dan, İrlanda ve İngiltere’deki eğitim hayatını, Amerika’daki akademik tecrübesini ve ayrıca Endonezya, Siyam (Tayland) ve Filipinler’deki saha araştırmalarını konu edinecek küçük bir kitap yazmasını ister. Anderson bu fikri benimser ve ortaya *“Sınırları Aşarak Yaşamak”* kitabı çıkar.

“Yararlı bir marjinallik duygusu”

1936’da Çin’de doğar Anderson. Babası İrlandalı, annesi İngiliz’dir. İkinci Dünya Savaşı patlak verince, babası ailesini İrlanda’ya götürmek ister. Ancak gemi San Francisco’ya vardığında, Atlas Okyanusu’ndaki şiddetli

¹ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çeviri: İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul, 1993.

² Benedict Anderson, *Sınırları Aşarak Yaşamak: Bir Sosyal Bilimcinin Yaşamından Anılar*, Çeviri: Ayet Aram Tekin, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.

denizaltı savaşı nedeniyle, baba yurduna dönmek imkânsızlaşır. Nazi Almanyası teslim oluncaya kadar aile önce California, sonra da Colorado’da kalır.

1945’te Anderson Ailesi, İrlanda’ya yerleşir. Ertesi yıl babasını kaybeder Anderson; annesi İngiliz olmasına rağmen İrlanda’da kalmayı tercih eder. Ancak İrlanda’daki eğitim seviyesinden memnun olmayan annesi iki oğlunun, Benedict ve Perry; İngiltere’de okumalarını ister. İlkın Benedict, ardından da Perry İngiltere’nin yolunu tutarlar.

Benedict, İngiltere’nin en seçkin okulu olan Eton Koleji’nin bursunu kazanır. Annesi, sadece dul maaşıyla geçinen bir kadındır, burs kazanmadıkları takdirde Anderson kardeşlerin elit mekteplerde okuma şansı yoktur. Benedict, orta sınıf ailelerden gelen az sayıdaki burslu çocuklar ile varlıklı ailelerin çocuklarının birlikte okudukları Eton’u “*tuhaf bir yer*” olarak tanımlar.

“Genel olarak orta sınıf ailelerden gelen burslu çocuklar ayrı bir binada toplu halde yaşıyor, yemekleri birlikte yiyor ve zorunlu olarak ‘ortaçağ tarzı’ özel bir kıyafet giyyiyorlardı. Güzel ‘konutlarda’ yaşıyan çoğunluk ile yalnızca derslerde bir araya geliyorduk.” (s. 23)

Zengin ailelerin çocukları, burslu çocukları “*kitap kurdu*” diye küçümserler; burslu çocuklar ise onlar “*kafasız*” ve “*züppe*” bulurlar. Eton’da talebeler kışın bile erkenden uyanmak, buz gibi suyla duş almak ve derse öyle girmek zorundadırlar. Oxford ve Cambridge gibi üniversitelere gitmek için burs kazanmaktan başka bir şansı olmayan öğrenciler, çok sıkı bir eğitime tabi tutulurlar. Bilhassa ciddi bir dil ve yazı eğitimden geçerler ki, Anderson, o zaman farkında olmasa da, birikiminin büyük ölçüde bu eğitime bağlı olduğunu belirtir.

Eton'daki son yılında Cambridge Üniversitesi'ne gitmek için bir burs kazanır. 1959 yılında Cambridge, muhafazakâr bir okuldur; burada antropoloji ve sosyoloji bölümleri yeni kurulmuştur, siyaset bilimi bölümü ise yoktur. Bursu, Klasik Çalışmalar alanındadır. Üniversite hayatında sinemaya ve seyahate çok önem verir; sık sık sinemaya gider, fırsat bulduğunda yolculuklara çıkar. Sinema ve seyahat, hem siyasal farkındalığını hem de farklı kültürlerle duyduğu ilgiyi artırır.

Cambridge'den “Onur Ödülü” ile mezun olur. Annesinin arzusu, diplomat olmasıdır, oysa onun memuriyette gözü yoktur. Bir süre boş gezer, annesi ile aralarında tansiyon yükselir, tam bu esnada bir arkadaşı ona Amerika'da Cornell Üniversitesi'nde siyaset bilimi bölümünde geçici bir iş bulur. Ancak tek bir siyaset bilimi dersi almış değildir, keza öğretmenlik deneyimi de yoktur. Endişelerini dillendirir ama arkadaşının teşvikiyle, 21 yaşında Amerika'da şansını denemeye karar verir.

Hayatının ilk 21 yılını çok şanslı geçirdiğini söyler Anderson. İki açıdan: Biri, coğrafidir; farklı coğrafyalarda yaşamak, ona kozmopolit ve karşılaştırmalı bir perspektif kazandırmıştır.

“Daha ergenliğe adım atmadan Yunnan, California, Colorado, bağımsız İrlanda ve İngiltere’de yaşamışım. İrlandalı bir baba, İngiliz bir anne ve Vietnamlı bir bakıcı tarafından yetiştirilmişim. Fransızca ailemizin (gizli) bir diliydi. Latinceye âşık olmuşum, ayrıca ebeveynlerimin kütüphanesi Çin, Japon, Fransız, Rus, İtalyan, Amerikan ev alman yazarların kitaplarıyla doluydu.” (s. 32)

Diğeri ise “*yararlı bir marjinallik duygusu*” taşımasıdır. Fraklı kültürlerden getirdiği özellikler yaşadığı yerlerde çoğunluk tarafından küçümsenmesine sebep olduğundan, azınlıkta olanlarla daha yakından hemhal olur. Keza dil, sinema ve edebiyat sayesinde kurduğu bağlar da başkalarıyla daha rahat ilişkiye girmesini sağlar.

“İyi bir Endonezya milliyetçisi”

Anderson, başlangıçta öğretim üyeliğine “geçici bir iş” nazarıyla bakar ama kader ağlarını farklı örer. Cornell’da geçirdiği bir yılın ardından, hayatta asıl yapmak istediğinin “*akademisyen olup araştırmak yapmak, yazılar yazmak ve ders vermek*” olduğuna kanaat getirir.

Onun üniversiteye dâhil olduğu dönemde, Amerika da bir değişimden geçmekte, tabir-i caizse ise, kabuğunu kırmaktadır. Zira İkinci Dünya Savaşı’na kadar dünyadan izole bir şekilde yaşamaktadır. Ülkede –birkaç antropolog dışarıda tutulursa, neredeyse Afrika, Ortadoğu, Orta Asya ve Güneydoğu Asya üzerine çalışma yapmış hiç kimse yoktur. Amerika’nın dünyanın pek çok bölgesine dair bilgisi yok mesabesindedir.

Savaştan sonra yeni bir dünya kurulur ve Amerika bu dünyada artık belirleyici bir role taliptir. Fakat bilgi olmadan hegemonya kurulamaz. Amerika, bu bilgi yokluğunu gidermek için “*bölgesel çalışmalara*” yoğunlaşır. Güneydoğu Asya da, bu bölgelerinde önde gelenlerinden biridir. Ayrıca, Vietnam Savaşı da bölgesel çalışmalara olan alakayı tetikler. Güneydoğu Asya ile ilgili derslerde bir talep patlamasına maruz kalan üniversiteler, öğretim kadrolarını bu alanda çalışan uzmanlarla donatmak mecburiyetinde kalırlar.

Anderson da, çalışmalarını Güneydoğu Asya üzerine yoğunlaştırır; kariyeri boyunca Endonezya, Tayland ve Filipinler üzerine birçok araştırma yapar. Lakin Endonezya'nın yeri başkadır; Endonezya onun ilk aşkıdır ve Endonezya dili onun gerçek ikinci dilidir. Öyle ki rüyalarını bile o dilde görür. Anderson kendini *“iyi bir Endonezya milliyetçisi”* olarak tanımlar.

İlk kez 1961'de Cakarta'ya gider Anderson. Saha çalışmasına başlar, çok sayıda kişiyle mülakat yapar. Gördükleri ile o güne kadar bildiklerini karşılaştırır. Kültürel şoklara uğrar. Mesela, Endonezya'da bekâr bir erkek ile bekâr bir kadın arasında uçurum olduğunu görür. Genç erkekler istediklerini yapabilirler ama genç kadınlar daima kontrol ve gözetim altında tutulurlar.

Kardeşler arasındaki yakınlığa; küçük kardeşlerin büyüklerine saygı duymalarından, büyük kardeşlerin küçükleri korumalarından hayranlıkla söz eder. Avrupa ve Amerika'da delilerin tecrit edildiği bir dönemde, Endonezya'da delilerin toplum içinde yaşamalarına, insanların onlara karışmamalarına ve hatta karınlarını doyurmalarına şaşırır. Sömürgecilikten henüz kurtulmuş bir toplumda sırf beyaz olduğu için kendisine –Hollandalı sömürgeciler gibi- Tuan (Efendi) diye hitap edilmesinden üzüntü duyar.

Cakarta'da Anderson'a en çok tesir eden geleneklerden biri, karanlık çöktüğünde kaldırımların bir anda satranç oynayanlarla dolması olur. Sınıfsal bir ayırım yoktur o kaldırımlarda; işadamları din adamlarıyla, bürokratlar betjak sürücülerıyla oynarlar, toplumun her katmanından gelen insanlar o anda birbirleriyle eşittirler. Suharto rejimi sırasında kaldırılan bu eşitliğin kendisi için bir *“aydınlanma”* olduğunu söyler Anderson:

“İlk gençlik yıllarım büyük ölçüde Birleşik Krallık'ın sınıf ayırımına dayalı, hiyerarşik toplumunda geçmişti. Sadece aksanlarını dinleyerek,

insanların hangi sınıfa mensup olduklarını hemen anlayabilirdiniz. Züppelik yaygındı. Aristokrasi, üst ve alt-orta sınıflar ve işçi sınıfı birbirinden ayrı kültürlere sahipti. İrlanda o kadar kötü değildi ama oradaki sınıf yapısı da kültür ve gündelik yaşam üzerinde güçlü bir etkiye sahipti. Bu nedenle Endonezya benim için bir tür sosyal cennetti.” (s. 72)

“Hemen hiç kimse ‘yalnızca’ milliyetçi değildir”

Endonezya’da dört yıl kalır Anderson, doktora tezini yazar, 1965’te Cornell’e geri döner. Aynı yıl General Suharto yönetime el koyar, muhalif olarak görülenleri ya katleder ya da kamplara gönderir. Anderson’un da ülkeye girmesi yasaklanır. Suharto diktatörlüğü yıkılana kadar 27 yıl boyunca Endonezya’ya ayak basamayan Anderson, çalışmalarını önce Sri Lanka’da sürdürmeyi düşünür ama sora Tayland’a gider.

Tayland’da tanık olduğu her şeyi Endonezya ile karşılaştırır. İki sahadan el ettiği verilerle, 1983’te Hayali Cemaatler’ i yayınlar. 47 yaşındayken kaleme aldığı bu eserle, milliyetçilik düşüncesinin ağa babalarına meydan okur. Anderson, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra milliyetçilik üzerine yazılan büyük teorik eserlerin iki temel özelliğinin olduğunu ifade eder: İlki, neredeyse tamamının Britanya’da yazılmış olmasıdır. İkincisi, farklı siyasal bakış açılarına sahip olmakla birlikte, hemen hepsinin yazarlarının Yahudi olmasıdır.

Sağ uçta Elie Kedourie, ılımlı sağda Antohny Smith, liberal solda Ernest Gellner ve sol uçta da Eric Hobsbawn vardır. Londra’da ya da Oxford ve Cambridge’de yaşayan ve az çok birbirlerini tanıyan kişilerdir bunlar. Hepsi, hem faşizme ve şiddete dayalı anti-semitizme bulaşmadığından ve hem de klasik bir ulus-devlete benzemeyen ve ulus-üstü algılanan kimliğinden ötürü,

Britanya'ya derin bir bağlılık duyarlar. Hayali Cemaatler, o dönemde bu Britanyalı çevreyi hedef alır.

Anderson, bu kitabında üç hedef gözetir: İlk hedef, milliyetçiliğin Avrupa'da doğduğunu ve dünyanın geri kalanına buradan yayıldığını öngören Avrupa-merkezciliktir. O, bunun aksine, milliyetçi hareketlerin kökenlerinin Kuzey ve Güney Amerika'ya dayandığını, bu hareketlerin kesinlikle etnik veya dinsel bir temelde açıklanamayacağını savunur.

İkinci hedef, geleneksel Marksizm ve liberalizmdir. Milliyetçiliğin dünya tarihine yön veren müthiş gücünü anlamada Marksizm ve liberalizm yetersiz kalmıştı.

Üçüncü hedef ise, milliyetçiliği –tıpkı liberalizm veya Marksizm gibi- ideolojilerin yanında bir “izm”, yani bir düşünce sistemi veya ideoloji olarak ele alan güçlü gelenektir. Anderson'a göre *“milliyetçiliğe bu tarz bir bakış, milliyetçiliğin muazzam duygusal gücünü ve kendi uğruna insanları öldürmeye hazır hale getirme kudretini açıklamaktan uzaktır.”* (s. 113)

Anderson bu hedeflere varmak için birbirinden farklı coğrafyalardaki milliyetçilikleri birbirleriyle karşılaştırır. Misal Çarlık Rusyası'nı Britanya Hindistanı'yla, Macaristan'ı Tayland ve Japonya'yla, Endonezya'yı İsviçre'yle, Vietnam'ı Fransız sömürgesi Batı Afrika'yla yan yana koyar. İki gayesi vardı bu karşılaştırmaların: Biri, aradaki farklılıklara ve benzerliklere işaret ederek şaşkınlık ve şok yaratmaktır. Diğeri de milliyetçilik tarihe dair incelemeleri küreselleştirmektir. Yıllar sonra, alışlagelenlerden farklı olan bu karşılaştırma tarzının iki kusurunu fark eder:

“Ulus ve ulus-devleti temel analiz birimi olarak kullandığımızda, bu birimlerin aslında birbirlerine bağlı olduklarını gözden kaçırıyor, her

birini yatay olarak kesen liberalizm, faşizm, komünizm ve sosyalizm gibi 'küresel' siyasal-entelektüel akımlar, yaygın dinsel ağlar, ekonomik ve teknolojik güçler bulunduğunu vahim bir biçimde göz ardı etmiş oluyorduk.

Bunun yanında, hemen hiç kimsenin 'yalnızca' milliyetçi olmadığı gerçeğini de ciddiye almalıydı. Ne kadar keskin bir milliyetçi olursa olsun, hiç kimse Hollywood filmleri, neoliberalizm, insan hakları, yaklaşan çevre felaketi, moda, bilim, anarşizm, postkolonyal durum, 'demokrasi', yerli halk hareketleri, internet sohbet odaları, astroloji, İspanyolca ve Arapça gibi ulus-üstü diler ve bunlara benzer olguların etkisinden kendini kurtaramaz.” (s. 114)

Milliyetçilik çalışmalarında karşılaştırmalar yaparken, dört temel noktanın altını çizer Anderson. Birincisi, benzerliklerin mi yoksa farklılıkların mı peşinde olduğumuzdur. Kullanılan çerçeveye, bakılan açığa ve varmak istenilen amaca bağlı olarak, misal Kore ve Japonya'nın benzer veya farklı oldukları sonucuna varılabilir ya da varılamaz.

İkincisi, en ilgi öğretici karşılaştırmaların, şaşkınlık uyandıran, beklenmedeki karşılaştırmalar olmasıdır. Japonya ile Çin'in karşılaştırılması heyecan uyandırmaz, ama onların mesela bir Meksika veya Avusturya ile karşılaştırılması, okuyucunu dikkatini celbeder.

Üçüncüsü, bir ülkenin eski ve yeni dönemlerinin karşılaştırılmasının da, en az milletler arası karşılaştırmalar kadar ehemmiyetli olmasıdır.

“Bunun bir nedeni, mitlere başvuran, süreklilikte ve kadim ‘milli kimliğin’ devamında çıkarı olan ders kitabı tarzı milli tarih anlayışının gücüyle ilgilidir. Tarih boyunca İngiliz zulmüne uğradıklarına inanmak isteyen ve bunu savunan İskoçlar; Londra’nın neredeyse 17. yüzyılın tamamında bir İskoç hanedanı tarafından yönetildiğinin hatırlatılmasından hoşlanmaz. Benzer biçimde birçok Japon, kendi ülkesinin ilk imparatorlarının kısmen Kore kökenli olabileceği fikrini pek hoş karşılamaz. Bu nedenle araştırmacının eski çağlar üzerine tarih okumaları yapması büyük yarar sağlar.” (s. 116)

Dördüncüsü de, karşılaştırma yaparken kişinin kendi koşullar, sınıfsal konumu, toplumsal cinsiyeti, eğitim düzeyi ve biçimi, anadili ve benzeri özellikleri üzerinde düşünmesidir. Karşılaştırmalı düşünebilmek için, dil bariyerini aşmak ve yerel kültürler temas etmek insanın ufkunu açar; kendi hususiyetleriniz dâhil her şeyi sorgulamanızı sağlar.

“Kulaklarınız ve gözleriniz yeterince açıksa, normalde göremediklerinizi veya işitemediklerinizi de fark edersiniz. Başka bir deyişle, olmayanların ve olanların farkına varmaya başlarsınız, tıpkı yazılmayanların ve yazılanların farkına vardığınız gibi. Üstelik bunu hem yaşadığınız ülke için hem de geldiğiniz ülke için yaparsınız.” (s. 117)

“Elli yaşında teorisyen oldum”

Hayali Cemaatler yayımlandıktan sonra, İngiltere ve Amerika’da birbirine zıt tepkilerle karşılaşır. İngiltere’de, milliyetçilik tartışmasının bir tarihi ve zemini olduğundan, kitap ilgi uyandırır ve kitap hakkında kritikler kaleme alınır. Oysa Amerika’da yaprak bile kıvıldamaz, kitap tamamen görmezden gelinir. Hayali Cemaatler’in Yeni Dünya’daki makûs talihini kıran iki gelişme olur:

Birincisi, 1980’lerin sonunda Doğu Bloku’nun yıkılmasıdır. O güne kadar büyük düşman Sovyetler Birliği’ne yoğunlaşan Amerika, “komünizm tehdidinin” çökmesiyle doğan boşluğu “*tehlikeli milliyetçilikler*” ile doldurur. Kitap, bu yeni düşmanı anlamak için önemli bir başvuru kaynağıdır.

İkincisi ise, Hayali Cemaatler’in farklı disiplinlerde –tarih, sosyoloji, antropoloji, İngiliz edebiyatı ve karşılaştırmalı edebiyat- rağbet görmesi ve lisansüstü eğitimde yaygın bir olarak kullanılmaya başlanmasıdır. O güne kadar Amerika’da verilmeyen milliyetçilik dersleri açılır, Hayali Cemaatler’in etki alanı genişler.

“Sonuç olarak, elli yaşlarda kendimi büsbütün farklı bir konumda buldum. Birdenbire ‘teorisyen’ oldum; artık yalnızca ‘bölgesel araştırmalar uzmanı’ değildim.” (s. 133)

Anderson’a göre, ilgin bir araştırmaya imza atmak için geçilmesi gereken üç durak vardır. Evvela, gerçekten cevabı bilinmeyen bir sorudan yola çıkılmalı, cevabın peşine düşülmelidir. Akabinde, bu araştırma için daha doğru, daha yararlı olacağı düşünülen entelektüel araçlar (söylem analiz, derinlemesine mülakat, anket, vs.) belirlenmelidir. Ve nihayetinde, fikirlerin gelişmesi,

olgunlaşması ve bir bütünlüğe ulaşması için zamana ihtiyaç duyulduğu bilinmelidir.

Hayali Cemaatler, böyle bir sürecin ürünüdür. Tamamen bir siyasi kavramı dert edinmesine karşın bu kitap salt bir siyaset bilimi kitabı olarak değerlendirilemez, muhtevasında birçok disipline yer verir. Anderson, katı disiplinli bir tavrı, tek bir alana kilitlenmeyi doğru bulmaz, disiplinlerin etrafındaki çitlerin yıkılmasını önerir. Genel olarak akademisyenlerin fazlasıyla ciddiye aldıkları disiplinlerinin ayinleri içinde bir hapis hayatı yaşadıklarını, o disiplinin jargonuna teslim olup bir tür standartlaştırılmış ve kısırlaştırılmış bir dil kullandıklarını belirtir.

Bu dil; anekdotları, fıkraları, kişisel yorumları ve duyguları “gayriciddi” bulur, o nedenle kurudur ve yavandır. Ne yazık ki akademisyenler, bir kere bu bağluları olduktan sonra bundan kurtulamazlar ve emekli oluncaya kadar bu sıkıcı dille yazmaya devam ederler. Oysa akademisyen ne yapıp etmeli, yazılarını yavanlıktan kurtarmaya çalışmalıdır. Disiplinin, ayakları sıkın ama mutlaka giyilmesi gereken Çin ayakkabıları gibi, katı ölçütlerini esnetmek, yavanlıktan kurtuluşa giden yolda ilk adım olabilir.

“Lüzumsuz yükseklikteki disiplin duvarlarını yıkmak bir akademisyenin yazılarını geliştirir, yavanlığını azaltır ve çok daha geniş bir okur potansiyeline kapı aralar. Bu ‘seviyeyi düşürmek’ anlamına gelmez... Üslup sahibi yazarların kitapları genelde zordu ama daima büyük bir zevkle okunur.” (s. 141)

Üretken bir akademik hayat için iki hayati tavsiyede bulunur Anderson. Tavsiyelerden birincisi, kendi camiasına karşı şüpheli ve özeleştirel duruştur.

Akademisyenler, kendileri dışındaki herkesi tenkit etmeye meyyaldirler; siyasetçilerden, bürokratlardan, medya şöhretlerinden, şirket yöneticilerinden ve gazetecilerden haz etmezler. Bunlardan nefret etmek için kolay kısmı; akademisyenler için asıl zor olan, bir parçası olup içselleştirdikleri akademik yapılara karşı entelektüel bir mesafe almaktır.

İkinci tavsiye ise, macera ruhudur. Üniversitedeki veya bölümündeki konumundan menün olan bir akademisyen yerinden deprenme ve demir attığı limandan ayrılmaya niyet etmez. Ancak bir akademisyeni yaratıcı ve üretici kılan, yeni arayışların içine girmesi, fiziksel ve ruhsal yolculuklara hazır olması, limandan ayrılmaya ve rüzgârı takip etmeye cesaret göstermesidir.

Anderson'un bütün bir yaşamı, bu bağlamda, “*kaderci kurbağa*” olmama mücadelesidir. Kaderci kurbağa, Tay ve Endonezya dillerinde olan bir meseldir. Bu kurbağa, hayatı boyunca yarım bir hindistancevizi kabuğu altında yaşar. Kabuğun altında hareketsiz oturan kurbağa, çok geçmeden hindistancevizinin tüm evreni kapsadığına inanmaya başlar.

“Kıssadan hisse; kurbağa dar kafalı, taşralı, kendi evine çakılıp kalmış olduğu halde, kerameti kendinden menkul kibre sahip bir adamdır. Kendi adıma, meseldeki kurbağanın aksine, hiçbir yerde yerleşebilecek denli uzun kalmadım.” (s. 33)

Kabuğun altında büzülerek keşfedilecek ya da kıymetlendirilecek bir hayat yok; kabuğu kırmak, rüzgâra yelken açma ve sınırları aşmak gerek!